

De gedragstrainer

Bert Overbeek

Roman

All rights reserved. The rights are held by the author. Elke gelijkenis met bestaande gebeurtenissen, organisaties en/of personages berust op toeval.

(P) (C), Bert Overbeek, 2024

‘Hier groeit de boom van het Juiste Vermoeden
met eeuwig ontwarde takken.
De verblindende simpele boom van het Begrijpen
bij de bron die Ah Dus Zo Zit Het heet. (...)
Rijzen er twijfels, dan verjaagt de wind ze. (...)
De Waarheid maakt zich los van de bodem
en drijft zachtjes omhoog.’

‘Utopia’, Wislawa Szymborska

1.

Van alle organisatietrainers in Nederland vond Job Steenstra zichzelf misschien niet de beste, maar wel één van de besten. Al beseftte hij dat het koninkrijk der Nederlanden dat niet wist. Nederland had ook niet de kwaliteit om dit te weten. Niet meer. De mensen waren doortrokken van de zompige bodem waaruit het land ontstaan was, dacht hij toen hij zich met het Openbaar Vervoer liet verplaatsen naar zijn trainingslocatie van vandaag.

Hij had nooit een rijbewijs kunnen halen. Een soort dyslexie maar dan voor autorijden. Autorijden was een combinatie van motorische met visuele en besluitvaardige handelingen. Het was hem te veel. Als je na 102 lessen nog steeds remde als je de snelweg af ging, bewees dat wel iets. Ook werkte het niet mee, als je al rijdende meer waarde hechtte aan borden van de Pizza Hut dan aan verkeersborden.

Ze hadden het hem afgeraden, autorijden, maar hem wel eerst die 102 lessen laten nemen en hem bovendien 2 keer examen laten doen. Hij was de bocht nog niet om of hij had een ingreep. Geen wonder als je met wijn achter je kiezen je rijlessen deed. Het was jaren geleden, hij zou het nu niet meer doen, maar toen vond hij het iets hebben, omdat hij graag de vagebond en Bourgondiër uithing.

Inmiddels was Job Steenstra al jaren geen Bourgondiër meer; alleen de wijn was gebleven. Hij was geïrriteerd. Door de mensheid, de wereld, doordat de tijden anders waren geworden. Omdat muzikanten geen rebellen meer waren, omdat het brave hockeyjongens waren die zich probeerden te gedragen als rauwe zelfkantfiguren. Omdat er te veel rebellen waren, ook. Rock and roll was gepopulariseerd, zoals golf,

tennis en tattoos waren gepopulariseerd. Iedereen droeg ze. Van Amy Winehouse tot Ken en Barbie.

Zijn tijd, de tijd dat de grote gemene deler van de mensen nog gewoon truttig en hypocriet was, de tijd dat je je gitaar liet gieren om de familie fatsoen wakker te schudden; die tijd was voorbij. Alles was anders geworden. Zelfs nieuwbouwwijken hadden hun spruitjesgeur verloren.

Eigenlijk was hij vooral boos, omdat het bewees dat hij oud werd. En ook omdat de wereld zich helemaal niet had ontwikkeld zoals hij had gewild toen hij jonger was. Het was goed dat hij trainer was en mensen in organisaties moest begeleiden. Dat gaf hem nog een béétje een nuttig gevoel. Om het voor zichzelf leuk te houden, kon hij in dat vak maar het beste geduld hebben met mensen. Niet dat hij dat van nature had, maar hij kende intussen de trainer-trucs die hem hierbij hielpen. Ongeduld was als een boemerang; ze kwam altijd bij je terug en soms met veel vaart.

Hij drukte op het knopje dat de bus liet stoppen op de halte voor de *Learning Lane*. Schitterend idee was dat destijds geweest, die *Learning Lane*. Jaren negentig plannetje. Alle mensen permanent in de lerende modus. Hij had erin geloofd. *Dus tòch*, had hij gedacht, het kan dus gewoon toch. Dat mensen veranderen. Dat de wereld tot zijn bestemming komt. Dat de mensheid wereldvrede realiseert.

Het waren de jaren na de val van de muur. Zelfs met Rusland en China leek er vrede te ontstaan toen. Het waren geweldige tijden voor de economie en dus ook voor de spiritualiteit, want die profiteerde altijd van economische voorspoed. Er was zelfs een spirituele supermarkt aan de Frederik Hendrikkade in Amsterdam. *Oibibio*. Daar ging hij in de nineties wel eens naar trainingen en naar de sauna op de bovenste verdieping

van het gebouw. Je overzag de stad en dacht dat alles altijd zo zou blijven. De trainingen in Oibibio hadden ervoor gezorgd dat de trainingsmarkt het geweldig ging doen.

Intussen was alles anders. De Learning Lane liep dood, ergens achteraan het pad dat het landgoed als een zwaard doorkruiste. Wie een poosje doorliep kwam in een dicht beukenbos vol paddenstoelen terecht, waar het licht nauwelijks doorheen brak. Hij zag het als een metafoor voor *artificial intelligence*. Ze zou ons in een donkere hoek van het bestaan drijven. Hij was niet optimistisch over die dingen.

Ook zag hij de vergelijking met de ontwikkelingen in het trainingsvak de laatste decennia. De organisaties en hun medewerkers hielden echter volop de illusie in leven dat er nog van alles te ontwikkelen viel. De wereld was immers vol belofte. Als je die niet voelde, dan lag dat aan jou en moest je de boel maar gaan omdenken, want de toekomst was zonder zorgen en de meeste mensen deugden, nietwaar?

Maar hij was niet gek. Er waren geen andere 'beloftes' dan smeltende ijskappen, een oververhitte planeet, autocratische wereldleiders en de toenemende hegemonie van Artificial Intelligence. Dan kon je omdenken en deugen wat je wilde, meer invloed kreeg je er niet door. Was hij op zijn 60^e cynisch geworden? Misschien wel. Maar cynisme was niet alleen bitterheid of opgedroogd verdriet, zoals de zielenknijpers in zijn vak beweerden. Het was ook humor.

Een deel van zijn beroepsgroep liep mensen wijs te maken dat menselijk leiderschap er nog toe deed, want je moest toch wat. Managers een beetje het idee geven dat er wat aan te sturen was; daar ging het om. Terwijl iedereen wel wist of tenminste vermoedde dat het vak van manager zijn beste tijd gehad had. Als er iets door Artificial Intelligence kon worden

overgenomen, was het het leiding geven. Maar Job was de laatste die dat hardop zou opperen. Hoewel hij wist dat het zo was.

De laatste jaren van zijn loopbaan zou hij zichzelf echter niet in de vingers snijden. Of misschien toch? Want vandaag zou een dag van wraak zijn, had hij bedacht. Ook als dat zijn veiligheid zou bedreigen. Een dag van wraak. Niet al te griezelig, maar toch...wraak. Al moest daarbij de humor misschien niet vergeten worden. Daarover dacht hij nog na. Of het serieus moest of juist niet.

2.

Hij arriveerde laat, ongeveer 20 minuten voor de training. Vanaf de bushalte zette hij de pas erin naar de receptie van Learning Lane, waar ze hem een ontbijtpakketje gaven (een droge croissant met een jammetje en voorverpakte jus d'orange) en hem naar gebouw 7 stuurden. 25 minuten leek veel, maar er moest nog van alles klaargezet worden. Het gebouw heette de 'De Bono'. De naam verwees niet naar de popster, maar naar een managementgoeroe. Alle gebouwen hadden namen van managementgoeroes, die niet in de vergetelheid mochten raken van de directie van Learning Lane. Zo gingen groepen naar 'De Covey', 'de Bill Gates', 'de Jack Welch', de 'Steve Jobs' of 'de Mintzberg'. De 'Mihaly Csikszentmihalyi' werd de *Mihaly* genoemd, omdat de achternaam van deze Hongaar onuitsprekelijk was.

Onderweg naar de 'de Bono' zag hij borden met korte wijsheid-teksten over persoonlijke ontwikkeling, die hem deden denken aan het pre-internet-tijdperk. 'Stel je voor dat je leven een theatervoorstelling is'. 'De stilte van een lege zaal is veelzeggend'. 'Denk zelf'. Die laatste uitspraak botste in zijn beleving met de verering van managementgoeroes.

Hier was duidelijk iemand met culturele belangstelling aan de gang geweest. Hij wist ook wie. Iemand uit de directie, die hij vaag kende. Een man die uit de nineties was gevallen. Het type cultuurminnaar dat uitstierf door de smartphone. Hij begon in gezelschap altijd over 'De meeuw' van Tsjechow, of iets van Sophocles, of iets anders dat niemand meer kende of wilde kennen, omdat de menselijke geest -volgens Job- de traagheid van de pre-internet-tijd niet meer aankon. Hij werd er onrustig van, van die adempauzes en witplaatsen.

Boven de deur van de De Bono stond een quote van deze creativiteitsgoeroe. ‘Unhappiness is best defined as the difference between our talents and our expectations’, las hij in het voorbijgaan, maar de tekst drong niet tot hem door. Alsof het een straatnaam was in een ver land, waarvan je de taal niet kende. Je las het en het deed niets met je. Met radio kon je dat ook hebben. Je hoorde een bekend nummer in de verte, maar het kwam je systeem niet in.

Hij moest nog even naar het toilet, wilde zelf een dubbele espresso pakken en dan op zijn gemakje de computer op de beamer aansluiten, wat soms zomaar een zweterig avontuur kon worden. Techniek, hè. Altijd een uitdaging voor mensgerichte trainers. Als er iets niet soepel verliep, dan had je nauwelijks tijd om je beamer klaar te zetten, eventuele materialen uit te delen of koffie in te schenken. Collega’s van hem deden dat vaak slimmer dan hij.

In De Bono zag hij de deelnemers staan. Hij haatte het dat ze er vroeger waren dan hij. Hij was niet in zijn beste stemming. Het was meer een stemming van boos Beethoven-bombast dan van melancholische Mahler-adagio’s of frivole Vivaldi-allegro’s. Hij had in elk geval geen stemming om opgewekt een groep deelnemers door hun leerdoelen te halen; een uitdrukking die Job ooit bij de visboer had bedacht, toen hij een stukje kibbeling door de ravigotsaus haalde. Dat is eigenlijk wat wij met de deelnemers aan onze trainingen doen, had hij gezegd tegen Steijn de visboer.

‘Wat? Haal je ze door de saus heen? Als een kibbeling?’

‘Dat is precies wat ik doe. De saus van hun leerdoelen’.

Ze kwamen tegenwoordig steeds vroeger, de deelnemers. Dan konden ze nog snel even wat werken, waarmee natuurlijk werd bedoeld dat ze een stroom mails konden wegwerken. Aan die

mails had iedereen een hekel, maar ze waren onvermijdelijk. Vaak verdwenen ze in een stroom andere mails, betekenden ze extra werk, stonden ze vol met open vragen en andere ongein. Zeker, de mail werd verzonden, maar dat werd een vuurpijl ook die je de lucht in schoot en die werden vaker en vaker verboden.

Hij had gelezen dat de mensheid in de jaren tachtig van de vorige eeuw -en die had hij meegemaakt- misschien een of twee brieven per dag te verwerken had. Er werd nu echter veel meer van de sapiens-soort gevraagd. Veel mensen waren dan ook moe, maar hadden zelf geen idee waarom. Het antwoord was simpel. Mensen stonden continu 'aan', zoals dat tegenwoordig heette. En in tegenstelling tot de smartphones hadden ze geen oplader. Slim omgaan met nieuwe techniek ging minder snel dan de ontwikkeling van techniek zelf.

Dat mailen deden deelnemers bij voorkeur in de trainingsruimte; daar waar hij zijn voorwerk het liefst in rust en stilte deed. En dan liepen ze naar de koffiemachine om hun systeem aan te jagen. Arabieren waren er niet in geslaagd om de islam in Europa te verspreiden, maar de verspreiding van koffie die ze in de 16^e eeuw waren begonnen, was een groot succes. De eerste koffiehuisen openden een eeuw later in Londen en Venetië en toen was het hek van de dam.

Voor hem was het niet fijn dat de deelnemers zo vroeg kwamen. Wat moest je zeggen tegen ze tijdens het aansluiten van beamer en computer, het schikken en uitdelen van de handouts, van pennen, schrijfblokken of van naambordjes? Het liefst zette hij ze uit de trainingsruimte, maar dat vond hij onaardig, Bovendien kon het zich lelijk tegen je keren op de trainingsdag, omdat een normatieve deelnemer vond 'dat het niet kon' om je deelnemers niet toe te laten tot het

trainingslokaal. Had je een rancuneuze deelnemer, dan voelde je dat de hele dag in de sfeer. Dus begon hij altijd maar zo'n beetje te vragen. Bijvoorbeeld hoe de reis naar de trainingslocatie was geweest, of er kinderen naar de crèche gebracht waren, bij welke organisatie iemand werkte of wat iemand voor interesses had.

De training van vandaag heette 'Resultaatgerichte beïnvloeding'. Heel veel saaier hadden ze het niet kunnen noemen. 'Dwingend manipuleren' of 'rechtlijnig hersenspoelen' klonk al spannender, maar hij was niet gek, daar zou niemand zich voor opgeven. Maar 'resultaatgericht' was een afgebladderd woord; een versleten variant van 'doelgericht', een woord dat net als 'daadkracht' veel gebruikt werd in besluiteloze bestuurlijke organisaties.

Hij had deze training vaak gegeven en dat was (samen met de wraakgevoelens die hij had opgebouwd) de reden waarom hij hem totaal zou veranderen vandaag in een zelfbedachte training die hij al jaren had willen geven. 'Verbale incontinentie' noemde hij de training. Hij had het idee dat dat meer aansprak, omdat het grappig was. Bovendien kon je zoveel leren van dingen fout doen. En verbale incontinentie was zoiets als provocatieve communicatie; sociaal gezien deed je alles fout. Met uiteindelijk prima resultaten.

Hoezo zou je mensen de goede dingen aanleren? Jarenlang was de samenleving op communicatie getraind. En wat was het resultaat? Polarisatie. Hoe harder je riep dat er meer diversiteit (Job haatte het modewoord 'inclusiviteit') moest komen, des te sterker verzetten mensen zich ertegen. Je moest de mensen kennelijk de verkeerde dingen leren. 'Wijs ze de weg, en ze nemen hem niet'.

Uiteindelijk ging het deelnemers om aandacht, om het gevoel iets bijzonders te zijn, om beléving. En beléving, dat was zoiets als betoverd rondwentelen in het idee dat je iets heel bijzonders was. Als je een deelnemer dat gevoel had kunnen geven na een training, kon je op hoge evaluatiecijfers rekenen. Of ze nu hoog- of laagopgeleid waren, CEO of bakkersknecht, aandacht wilden ze allemaal. En, wist Job, er was een chronisch tekort aan. De meeste mensen deugen? Misschien. Maar hoe kwam het dan dat ze elkaar te weinig aandacht gaven?

Voor veel organisaties telden evaluaties zwaarder dan een goede training. Een goede evaluatie en een goede training waren niet hetzelfde. Wanneer een trainer een groep die het verdiende stevig aansprak, zakte de scores al snel. Je moest iemand charmeren als je hem een *asshole* noemde; anders kwam het gewoon niet binnen en sprong iemand in de verdediging. Aandacht, hoe persoonlijker hoe beter, was de sleutel. Maar het lukte gewoon niet als je ook nog je trainingszaal moest organiseren. Het beste was het om vroeg op te staan en ruim op tijd in het zaaltje te zijn, zodat je de eerste deelnemers ontspannen kon ontvangen. Vandaag zat dat er niet in. Al was het een groot voordeel dat de deelnemers al met zijn vijven waren. Konden ze elkaar bezighouden.

3.

Er zouden acht deelnemers komen, maar je wist het sinds corona nooit. Mensen lieten gemakkelijker een trainingsdag lopen bij het trainings- en opleidingsinstituut *De Reis*. Ze meldden zich er niet eens voor af. Of dat bij andere opleidingsorganisaties ook zo was, wist hij niet. *De Reis* was de laatste maanden negatief in het nieuws geweest. Ze zouden een oneerlijke marketing bedrijven en slecht met hun trainers omgaan. Verder zouden ze klanten misleiden door hun opleidingen *masters* te noemen. *De Reis* gaf steeds dezelfde reactie, bij monde van de directeur communicatie en marketing, Floris Jan van Dedemsvaart tot Speulde.

‘Hoewel onze opleidingen ruimschoots het master-niveau halen, hebben we ze nooit als zodanig aangeboden. Wij spreken wel van masters, maar dat is jargon voor onze masterclasses. En wat onze trainers betreft: die zijn soms jarenlang aan ons verbonden en hun evaluatiescores liggen tussen de 8,5 en 9.

Ze zijn De Reis dankbaar en uit dankbaarheid geven ze ons iets terug. Jammer dat de pers alleen de trainers aan het woord laat, die door concurrenten zijn weggekocht. Vermoedelijk zitten zij ook achter de negatieve berichtgeving die in de pers verschijnt, maar dat kan ik natuurlijk nooit bewijzen en dat ga ik ook niet doen. Dat zou zonde zijn van de energie en bovendien zouden we ons dan laten leiden door reputatiemanagement. Wij blijven gewoon doorgaan met dat waar we goed in zijn: trainen, coachen en opleiden.’

De vraag waarom die trainers niet waren gebleven werd herhaald, maar met een vriendelijke glimlach gepareerd.

‘Iedereen heeft het volste recht om van tijd tot tijd van organisatie te veranderen. Daar worden wij niet zo onrustig van.’

Job kende Floris Jan van de grote *De Reis*-bijeenkomsten. Daar sprak Floris Jan met zoveel mogelijk mensen even 1-op-1. Maar de gesprekken waren kort en onpersoonlijk. Niet iedereen had dat door, want mensen vielen voor zijn charme en misschien ook wel voor zijn charisma. Beiden werden met persoonlijke aandacht verward.

De directeur was smetteloos gekleed, had een gebronsd hoofd, was 1,98 lang en leek afgetraind. Zijn stem was rustig en laag, maar niet monotoon. Hij was bedachtzaam maar niet traag. Hij lachte regelmatig charmant en keek mensen indringend aan als hij met ze sprak. Stuk voor stuk zaken waar de mens gevoelig voor is.

Job had zich uitgesproken over de nieuwe naam van de organisatie, want het opleidingsinstituut heette nog niet zo lang *De Reis*.

‘Ik vind het echt een slechte keuze.’

‘Oh, leg uit’ zei Floris Jan, waar een vijftal vrouwen omheen stond.

‘Iedereen heeft het tegenwoordig over een reis, als hij over zijn ontwikkeling praat. Ik kan het woord niet meer horen. Avontuurlijk doen terwijl er niets avontuurlijks aan is. Het is gewoon een beetje beter je werk doen en iets beter omgaan met de dingen die je tegenkomt.’

‘Is dat hoe jij naar je werk kijkt?’ vroeg Floris Jan, terwijl hij met een charmante glimlach naar de vrouwen keek en blikken van understatement uitwisselde, die met knipogen en vriendelijke lachjes beantwoord werden. Job, die dit signaleerde, maakte een wegwerpgebaar.

‘Laat maar. Ik ben maar een trainer. Die weten dat niet, joh. Die zijn een beetje dom. Klootjesvolk.’

‘Jouw woorden’ grijnsde Floris Jan en Job merkte op dat hij zijn tanden had gewit.

20 minuten voor tijd liep hij de trainingsruimte binnen. De deelnemers stonden te praten en dronken espresso's en cappuccino's. Hij groette ze met een hoofdknikje. Ze kenden elkaar niet, maar het liet zich raden dat ze tot elkaar waren veroordeeld, omdat ze de enigen waren die in het gebouw aanwezig waren. Hoewel, niet helemaal de enigen. Bij hen stond een fleurig geklede vrouw van zijn leeftijd die hij niet kende. Dit soort kleding werd volgens hem alleen gedragen door grijze mussen, die hun saaiheid wilden verbergen of door paradijsvogels. Wist iemand nog wat dat woord betekende in relatie tot vrouwen en mannen? En begreep iemand nog dat je ze nooit helemaal kon vertrouwen, paradijsvogels?

Een vooroordeel, zeker, maar niet helemaal gebaseerd op gebakken lucht, want met zijn levenservaring zat het wel goed. Hij nam aan dat ze een paradijsvogel was, maar hij besepte dat oordelen en zeker vooroordelen inwisselbaar waren als de koopzegels van een supermarkt of meningen op internet.

Haar haar was kort en geverfd met henna, wat bij de jonge generatie niet, maar bij haar generatie nog wel wees op vlotheid gemengd met alternatieve denkbeelden. Denkbeelden

die niet per sé complottheorieën waren, maar bij een wetenschappelijke toetsing zouden ze het waarschijnlijk niet overleven. Haar kapper had het vermoedelijk in de krul gezet. Haar haar, niet haar denkbeelden.

Ze droeg een brilmontuur in een onontkoombaar gele kleur. Niemand droeg zo'n bril en als je nog niet helemaal wakker was, bestormde zo'n montuur je hersenen alsof het de Parijse Bastille was. Het montuur deed hem denken aan de Britse zanger Elton John, een halve eeuw terug. Ook wel aan een vrouw die hij wel eens had gespot in het theater, en die daar stond te praten alsof ze niet alleen de acteurs kende maar ook de 19^e eeuwse schrijver zelf. Het strak geklede broekpak was geel, maar ze droeg een rood jasje. Ze liep op een halfhoog glimmend rood laarsje, dat het geheel net iets te 'kek' afkleedde, vond Job.

Anders dan veel andere trainers en therapeuten vond hij dat hij best mocht oordelen, en net als iedereen deed hij het ook. Dezelfde trainers die steeds riepen dat je niet mocht oordelen, vertelden deelnemers graag hoe belangrijk eerste indrukken waren. Waren dat geen oordelen? Het was *bullshit*, dat niet oordelen. Een mooie theorie, maar mensen zijn hun theorie niet, wist Job maar al te goed. Door 'liefde, liefde' te roepen werd je nog niet liefdevol. *Not at all*. De Joodse kampoverlevende en filosoof Menachem Arnoni had dit feilloos door.

'Niemand weet wat liefde is. Je weet het nog minder dan een stier' zei Arnoni in de jaren tachtig van de vorige eeuw. Een groot denker, die Arnoni, maar geen hond die hem nog kende. Kwam door het internet. Alles wat groot was voor de komst van het internet was volledig verdwenen. Picasso? Verloor het

van ziellose influencers. Einstein? Die zou verloren zijn gegaan in de massa op de sociale media. Wie langer dan 10 seconden nadacht in een filmpje, verloor de aandacht van zijn publiek. Mensen hadden geen tijd meer voor Einstein.

Nou en of hij oordeelde. Onmiddellijk popte rondom het woord ‘paradijsvogel’ allerlei vervelende associaties in hem op, door de zeer felle rode lippenstift en de nadrukkelijk opgemaakte ogen. Het ergerde hem, omdat ze hem deed denken aan iemand die op haar leek en die ooit een klus voor zijn neus had weggekaapt bij een grote Hollandse bierbrouwer. Dat had ze gedaan door een HRM-manager in te palmen met complimenten, die hij niet doorzag, met gedrag dat nu niet meer zou kunnen omdat het niet ‘authentiek’ was, zoals dat tegenwoordig met een niet-authentiek woord heette. Of het ook flirterig was, dat kon hij eigenlijk niet beoordelen.

Hij pakte snel een dubbele espresso en pikte iets op van het gesprek van de deelnemers. Ze klaagden over ene Dick, degene die hen in de vorige module had getraind. Job had geen idee wie dat was. Opdrachtgevers dachten altijd dat trainers hun vakbroeders wel zouden kennen. Meestal was dat niet zo. De trainings- en opleidingsinstituten werkten steeds vaker met externe trainers die elkaar niet kenden.

Ze hadden een training van Dick gehad met de naam ‘Gewoon in je kracht’ en spraken daarover met de paradijsvogel, met wie een band leek te zijn ontstaan.

‘Hij wilde ons van alles laten doen waar we geen zin in hadden. Yoga, meditatie, een rondje achter elkaar lopen en een soort dans. Ook deed hij aan handlezen en liet hij astrologie op ons los.’

De paradijsvogel knikte, een beetje lachend, alsof het hele verhaal een grap was.

‘Hij heette eigenlijk Dick, maar stelde zich tegenwoordig voor als Kardama of zoiets. Eén of andere wijze uit India. Daar gaat het al mis’

Mededeelnemers reageerden.

‘Er is toch niets mis met India?’

‘Nee, dat is waar.’

‘En het was toch helemaal geen onaardige vent?’

‘Nee, hij was best aardig, maar met aardige mensen kun je de Waddenzee droogleggen.’

‘En hij was spiritueler dan een bidsprinkhaan’

‘Zijn die spiritueel dan?’

‘Je weet wel wat ik bedoel.’

‘Natuurlijk. En je hebt gelijk. Er klopt iets niet in de verhalen van die spirituele gasten. Hij zei altijd dat hij niet oordeelde, maar hij was ons constant aan het corrigeren. We waren te weinig in het hier en nu, we namen onze gedachten te serieus, we moesten niet sporten maar mediteren. En zo ging het maar door. Alles wat we deden moest veranderen. Terwijl hij daar tussendoor riep dat alles wat we deden *helemaal goed* was.’

Een van de vrouwelijke deelnemers knikte bevestigend.

‘We dachten te westers, zei hij. Hij vergeleek ons met een huis dat moest afbranden. Dat vond ik erg naar.’

‘Nee, joh. Niet wij. Onze ideeën moesten afbranden. Pas dan konden we veranderen en verlicht worden, net als hem.’

‘Zei hij dat?’ vroeg Job ‘Dat hij verlicht was?’

‘Tussen de regels door’

Toen kon Job zich niet langer inhouden.

‘Niemand is verlicht. Zelfs de kerstman niet. De kerstboom, die is verlicht. Maar verder niemand.’

Hij schudde met zijn hoofd. Hij kon zich nog net inhouden, anders was hij losgegaan. Tuig was het. Er zat zoveel moois in dat oosters-boeddhistische denken. Daar moest je zeer voorzichtig mee omgaan. Maar ze hadden het gekaapt en er met de grove vingers van hun ego een eigen hutspot van gemaakt. Om vervolgens dat bordje voor de neus te zetten van mensen, die er niet aan toe waren of er geen zin in hadden. En de weerstand die dat opriep zetten ze terug op hun deelnemers. Het kwam immers door ‘hun patroon’; het was het ego van de deelnemers dat in de verdediging schoot.

Maar ondertussen was er een effect? De zelfbenoemde goeroe werd volledig belachelijk gemaakt achter zijn rug.

‘Natuurlijk is hij ziek. Heb je gezien wat hij at?’

‘Je bedoelt die verpieterde kiwi’s?’

‘Nee, dat treurige plastic bakje met rijst’

‘O gut, ja, die rijst met kiemen en kruiden.’

‘Volgens mij zaten er ook nog noten in. Geen normale pinda’s of cashewnoten, maar van die zouteloze zoi.’

Ze noemden hem kurkuma in plaats van Kardama, vertelden ze aan de paradijsvogel. Hij zou zo meteen nog wel zeggen dat het meeviel en dat het niet zorgvuldig was om zo over iemand te praten, maar eerst wilde hij even genieten van hun ergernissen. Niet iedere groep was zo kritisch. Sommigen liepen achter de Kardama's aan alsof het messiassen of goeroes waren. De veiligheidsdrang van de mens dreef hem er toe sommige mensen blind te geloven en anderen genadeloos op de hak te nemen.

4.

Met de dubbele espresso in de ene hand, een hoofd waarin een wazige pijnlijke was opgekomen tijdens de busrit en zijn tas met spullen onder zijn arm liep hij door naar de trainingsruimte. 'Ik zie jullie zo' mompelde hij nog net verstaanbaar. Hij was al bijna in de zaal, toen hij merkte dat de paradijsvogel hem gevolgd was.

'Dag, Job' groette ze. Hij keek haar aan en trok een wenkbrauw op. Hij merkte op dat ze hem geen hand gaf.

'Kennen we elkaar?'

'Nog niet, maar daar gaat snel verandering in komen, want vandaag loop ik een dagje met je mee. Ik heet Ada.'

Ze had voortdurend een glimlach op haar gezicht en ook nu verdween die niet. Hij werd altijd wat achterdochtig als één bepaalde gezichtsuitdrukking steeds hetzelfde bleef. Zeker als het een lach was, waarbij de tanden niet werden getoond. Hij keek altijd grondig naar tanden en dan met name naar de hoektanden. Hij had het idee ontwikkeld dat mensen met scherpe, wat langere hoektanden agressiever waren; al dan niet openlijk. Hij wist niet of dat wetenschappelijk was aangetoond, maar hij checkte het altijd bij zijn deelnemers.

Hij zag zulke hoektanden als evolutionaire herinneringen aan een roofdierverleden. Zoals je bij mensapen vredelievende bonobo's en gewelddadige chimpansees had, had je die bij de mens ook. Hij kon zijn hoektand-veronderstelling dus niet bewijzen, maar hij geloofde heilig in zijn zelfbedachte theorie, dat vampier-achtige hoektanden op een gewelddadige inborst wezen.

Hij liep de zaal binnen en beende doelmatig maar zonder een reactie te geven naar de tafel, waarop de beamer stond. Niet alleen de beamer trouwens maar ook allerlei bruikbare